

**СТИХИЙНИ ВАЛЕЖИ В БЪЛГАРИЯ
ПРЕЗ ЛЯТНОТО ПОЛУГОДИЕ
НА 1983 ГОДИНА**

Калинка Димитрова

Климатът на България има редица особености. Част от тях, като поройните валежи, заслужават по-особено внимание. Този въпрос се отнася както за климатичните, така и за физикогеографските изследвания на нашата страна.

Прави впечатление, че след продължителното засушаване, наблюдавано през зимния и пролетния сезон на 1983 г., през лятото и началото на есента на с. г. са регистрирани няколко случая на поройни валежи със стихийен характер. Успоредно с посочените валежи паднаха и опустошителни градушки.

Още по време на аспирантската си работа (1979) във връзка с проучването на процеса самоочистване на въздуха разгледах и въпроса за валежите и валежните периоди в България. Направи ми впечатление, че валежните периоди през лятното полугодие включват и случаи на интензивни валежи (от дъжд и град) със стихийен характер. За наличието на валежи от посочения вид говорят Р. Калчева, Д. Димитров и др.

В работата на Д. Димитров са изброени многобройни случаи на денонощни валежи над 100 мм в много извънпланински райони на страната. Изхождайки от синоптичната обстановка, авторът определя тези валежи като фронтални. Освен това той търси причината за териториалното обособяване на някои екстремни валежи във взаимодействието между настъпващия атмосферен фронт и орографията на района. Това създава условия по студения фронт да се зараждат вторични циклонални вълни, които авторът нарича микроциклони. Хидродинамичните процеси, свързани с тези микроциклони, са причина за падането на обилни валежи. Често някои са и от град. Такива са например обилните валежи, засегнали западната част на Горнотракийската низина в края на месец юни и началото на месец юли 1957 г., и др.

В редица случаи на валеж от юни до септември 1983 г. също са наблюдавани стихийни извалявания от дъжд, дъжд и град или само от град. В настоящото научно съобщение се спирам на някои от по-изразителните случаи.

За целта използвах факсимилни синоптични карти и месечни метеорологични бюлетени за съответния период като основен информативен материал. Вижда се, че повечето от тези валежи са паднали в циклонална обстановка по преминаващи през страната студени фронтове.

Изниква въпросът, на какво се дължи стихийният, а в немалко случаи и локален характер на тези валежи. Ако следваме логиката на Д. Димитров в известни негови публикации, както и на Х. Тишков, М. Мартинов и др., трябва да допуснем, че се касае до определени случаи на допълнителни смущения (микроциклони) по части на преминаващ студен фронт благодарение на взаимодействието му с местния релеф. Засега по-определено са фиксирани, както е известно, такива райони в западната част на Горнотракийската равнина, средното течение на р. Огоста и др.

Тъй като лятото и ранната есен на 1983 г. след продължително зимно и пролетно засушаване се характеризират с не малко случаи на стихийни поройни валежи от дъжд, а често и от град, искам да посоча известни примерни данни за тези валежи, още повече, че в края на м. юни от такъв валеж беше засегната и нашата столица.

Летният валежен период фактически започна от втората декада на м. юни, когато на много места в страната падна обилен валеж (от 40 до 80 мм), а в Се-

верозападна България и до 120—164 мм (450—656%). Наред с това на 12, 13, 15 и 18 юни на много места в Северозападна България паднаха градушки. Една седмица след това пак тук паднаха стихийни валежи.

Особено валежно е и третото десетдневие на месеца, когато стихийните валежи засегнаха и райони на гр. София. По приблизителни данни в западната и южната част на столицата за няколко часа късно след пладне на 29. VI. 1983 г. паднаха от 30 до 60 мм валежи. По преценка на синоптиците този валеж се дължи на студен фронт, настъпил от северозапад. Допускам, че продължителността на валежа се дължи и на местни смущения по фронта. Падналите дъждовни води причиниха голямо прииждане на р. Перловска, която в чертите на града излезе от дълбокото си изкуствено корито.

Мощните атмосферни смущения продължиха и през първата декада на юли, когато на много места валежната сума е 30—80 мм (В. Търново 179 мм). Синоптиците обясняват и тези валежи със силно лабилизирана атмосфера. Според мен е имало и локални орографски смущения по фронта.

След известно успокояване в средата на септември настъпи нов валежен период. Особено интензивни с вредни последици поради градушката бяха валежите в Старозагорски, Сливенски и Бургаски окръг, където валежната сума е от 50 до 120 мм. Валежите, буйните ветрове и градушките нанесоха големи щети на народното стопанство. Тези стихийни явления се обясняват с преминаването на мощен студен фронт и със смущения по него, причинени от местния релеф.

Колкото и странно да звучи, от друга страна, тези валежи донесоха и полза: попълниха се с вода изпразнените язовири, обогати се почвената влага и настъпи значително самоочистване на речните води благодарение на силните прииждания на реките. Получи се и ефективно самоочистване на въздуха, който беше сериозно замърсен от твърди и газообразни примеси, много от които са токсични.